

***EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ ÎN CLASELE PRIMARE
LA ORELE DE MUZICA SI CITIRE
Țurcanu-Ciobanu Viorica, Țaulean Micaela .***

Orice fenomen social este rezultatul unei acțiuni, credința, atitudinii, opinii; este prezent un comportament individual. Pentru a analiza și explica un fenomen social trebuie să identificăm sensul acestor comportamente individuale aflate la originea lui.

Se cere de identificat problemele reale lansând întrebări și răspunzând la întrebări de tipul:

- De ce s-a schimbat atitudinea țăranilor față de școală – abandon școlar după 1989?
- Cum explicăm dispariția unor conduite, acțiuni din familia tradițională?
- Cum există, se menține comportamentul tradițional al unor persoane române, bulgare, ruse, ucrainene, găgăuze, evreiești în mediul polietnic?

Pentru a explica, a înțelege, și a conștientiza asemenea fenomene, credem de cuviință să delimităm conceptele implicate:

1. conceptul de interacțiune, care vizează acțiune inter – individuală.
2. conceptul de interdependență, care vizează acțiunea actorilor unul asupra altora.
3. Conceptul de individualism în diverse împrejurări:
 - a. moral – individul este sursa supremă a valorilor morale;
 - b. metodologic – motivele și cauzele individuale ale persoanelor în societate constituie calea principală (dar nu unică) de explicare a unui fenomen social;
 - c. sociologic – individul – autonom este valoarea dominantă a societății;
 - d. etnic – persoana manifestă identitate culturală națională;
 - e. psihologic – persoana împărtășește anumite particularități specifice din psihologia socială a etniei date.

Menționăm că după 1989 a scăzut interesul la toate etniile din mediul rural pentru învățatură, pentru carte, pentru școală. S-a produs abandonul și eșecul școlar. Cum explicăm nouă conduită a indivizilor față de instituția școlară?

Potrivit curentului individualismului metodologic aceste fenomene trebuie interpretate drept efect al unei serii de credințe, acțiuni, conduite individuale și rezidă prin cauze sociale, credința că pământul este suficient pentru viață, îndeamnă pe unii copii să absenteze de la școală (elevul lipsește frecvent de la lecții, nu mai învață suficient și aceste conduite se produc în rezultatul acțiunii legate de exemplul fraților, surorilor mai mari – care sunt șomeri; există speranța că va găsi un loc de muncă, va avea un trai mai bun și “fără școală”.

Sensul poate fi înțeles conform teoriei comprehensiunii a lui Max Weber. Explicarea unui fenomen social impune în acest caz determinarea conduitelor individuale care – l produc și posibilitatea de a înțelege aceste conduite.

Rolul școlii în realizarea unei medieri interculturale este incontestabil, fiindcă educația pentru diversitate, începând cu clasele primare în calitatea sa de răspuns la

pluralismul cultural întregeste și completează armonios educația și cultura în general al elevilor. Influența unor educații corecte pentru alteritate facilitează comunicările și colaborările ulterioare ale actualilor elevi cu persoane provenite din alte culturi. Aceasta ar putea preveni unele eventuale șocuri culturale. În această ordine de idei părinților și profesorilor în special, le revine rolul important de mediere inter – și multiculturală a elevilor. Este necesar, să menționăm semnificația toleranței în problema cercetată de noi. Așa, în “Declarația principiilor toleranței” se menționează că “toleranța este responsabilitatea care susține drepturile omului, pluralismul (inclusiv pluralismul cultural), democrația și statul de drept. Este esențial pentru armonia internațională, că indivizii, comunitățile și națiunile să accepte și să respecte caracterul multicultural al familiei umane. Fără toleranță, n-am avea pace, iar fără pace n-am fi în stare să avem nici dezvoltare, nici democrație.

Intoleranța poate lua forma unei marginalizări a grupurilor vulnerabile și a excluderii lor din orice fel de participare la viața socială și politică, cât și cea a violenței și discriminării în privința lor. Promovarea toleranței și modelarea atitudinilor față de diferite opinii, în sensul unei deschideri reciproce și al solidarității are loc în școli și universități și prin intermediul educației non – formale, acasă, și la locul de muncă – se menționează în articolul 3 – Dimensiuni sociale.

După cum se afirmă în declarația UNESCO asupra Rasei și Prejudiciilor Rasiale, urmează a fi întreprinse măsuri în vederea asigurării egalității în demnitate și drepturi pentru grupuri și indivizi, pretutindeni, oriunde este necesar. În acest sens o atenție deosebită va fi acordată grupurilor vulnerabile, dezavantajate din punct de vedere economic sau social, astfel ca să le fie asigurate protecția și măsurile sociale... și în sensul respectării autenticității culturilor și valorilor și facilitării, în special prin educație, a promovării și integrării lor profesionale și sociale.

Pentru ca elevul să acționeze, să activeze într-o lume tumultuoasă a schimbării este necesar să fie înlăturată închiderea, să existe și să fie acceptate provocările deschiderii, conștientizării, participării active în viața școlii, comunității, societății contemporane pluriculturale. În cadrul clasei de elevi, școlii, întâlnirea reală cu diversitatea etnică favorizează conștientizarea existenței stereotipurilor culturale. Acest fapt este un temei important pentru actualizarea abordărilor educației interculturale în Republica Moldova.

Diversitatea etnică presupune instantaneu o diversitate culturală. Un element important al conviețuirii în țara noastră unde există o diversitate etnică pronunțată este comunicarea interculturală. Ea include două componente: comunicarea personală și comunicarea socială. Comunicarea socială presupune o comunicare interpersonală și o comunicare mediatică. Mediatorul, în școală, profesorul intervine pentru facilitarea unui acord între două sau mai multe persoane.

Ca rezultat al comunicării interculturale, în Moldova s-au constituit de fapt și relațiile interetnice.

În abordarea relațiilor interetnice o importanță crucială o are modul în care grupurile percep alteritatea.

Considerăm că învățarea interculturală constituie o coordonată importantă a programului de educație în Republica Moldova.

Din multiplele obiective existente vom caracteriza două – 1. organizarea activităților culturale comune și 2. comunicarea interculturală trebuie să se realizeze prin conștientizarea complexului cultural propriu.

Realizarea acestor obiective în mediul polietnic se îndeplinesc trecând prin școala culturală și apoi interculturală. Obiectivele educației interculturale se îndeplinesc mergând spre intercultural prin culturală.

Noul în curs de apariție nu se poate afirma fără prezența negației nici fără conservare, continuitate. Dezvoltarea există numai acolo, unde noul întrerupe existența vechiului, însușindu-și din el tot ce este pozitiv, viabil. Or, în această menținere a pozitivului, tocmai și constituie succesiunea neîntreruptă în cadrul discontinuității, adică continuitatea în procesul dezvoltării. Dezvoltarea se caracterizează prin continuitate, succesiune, orientare, ireversibilitate, și prin conservarea rezultatelor realizate.

Trecutul participă în permanență la făurirea prezentului, constituind o legătură vie întruchipată în tradiții. Tradiția constituie o modalitate socială de transmitere a experienței umane. Există continuitate în transmiterea tradițiilor, a semnelor, simbolurilor. Tradiția constituie un anumit tip de relații dintre stadiile succesive ale societății în dezvoltare, inclusiv al culturii. Tradiția viabilă este o astfel de tradiție care conține energie constructivă, ce contribuie la procesele de făurire și se manifestă ca o conexiune necesară, ca succesiune.

Atitudinea grijulie a elevilor față de tradiția culturală a diverselor etnii se educă la lecțiile de muzică, literatură în clasele primare. Ea presupune și necesită o abordare inovatorică, care reprezintă o dezvoltare progresivă a tradițiilor.

Ce tradiții, obiceiuri specifice reprezentanților unor etnii din clasa dată colectivul de elevi le cunoaște și serbează? Ce semnificație au ele pentru elevii de alte etnii?

Ce efect emoțional, etic, artistic realizează măsurile întreprinse de dirigintele clasei în astfel de colectiv polietnic?

La lecțiile de muzică elevii învață din creația compozitorilor moldoveni, ruși, bulgari etc., astfel cunoscând valorile naționale ale etniei date, unele făcând parte din tezaurul universal, din cultura omenirii (de exemplu, balada “Miorița”).

Audierea muzicii populare ce însoțește dansul “Hora” la moldoveni și “Horo” la bulgari sau dansarea cu elevii a jocului “Alunelul” (care se dansează de moldoveni, de bulgari) exprimă valorile culturale comune și educă la copiii dragostea de frumos – muzică, dans ale diverselor etnii din clasă (dacă sunt) din comunitate.

La lecția de citire lucrul cu textul din istoria culturii spirituale a etniilor române, ruse, bulgare etc. îmbogățește orizontul cognitiv al elevilor, favorizând conștientizarea de necesitatea cunoașterii mai bine a valorilor literare, artistice a colegilor noștri. Astfel ne putem înțelege mai bine, respecta, stima, iubi cultura, fiind un bun al tuturor. Lucrând cu copiii diferiți, din diverse grupuri etnico – culturale și făcând primii pași în predarea disciplinelor școlare, dar îndeosebi la orele de muzică și citire, cu perspective interculturale, noi ne bazăm pe câteva principii fundamentale:

a) copiii au opinii și experiențe proprii, dar pe parcursul orelor de muzică și citire noi împreună vom descoperi idei noi și experiențe noi;

- b) noi, profesorii, trebuie să-i încurajăm pe elevi să contribuie la discuții și să învețe unul de la altul, cât este posibil, mai mult și mai cu tragere de inimă;
- c) profesorii trebuie să dirijeze experiențele interculturale ale fiecărui copil ca să excludă momente negative de marginalizare, discriminare și intoleranță.

Apelând la documentele Consiliului Europei și ale Centrului de Tineret European, apărute în 1995, noi am acumulat multă informație, idei, sugestii despre activitățile împotriva xenofobiei, intoleranței și discriminării de rasă ce le putem promova la ore.

Suntem convinși că muzica este o sursă excelentă, un drum eficace, ce ne aduce mai aproape de cultura altor popoare. Propunem un exemplu care poate fi folosit la aceste ore.

Activitatea, care o descriem mai jos, atinge stereotipuri și imagini ce avem despre muzica diferitor culturi și dominații culturale și influența “cosmopolitizmului” culturii de masă la “gusturile” noastre muzicale. Scopurile activității sunt multe, dar în vederea ameliorării procesului de învățământ, pot fi avansate câteva din ele, dintre care amintim:

- a ridica curiozitatea copiilor din diverse grupuri etnico – culturale despre muzica altor culturi;
- a reduce stereotipuri negative și prejudecii despre muzica care se consideră nepopulară (din țările non-Europene);
- a ridica curiozitatea despre toate minoritățile ce trăiesc pe teritoriul Moldovei, despre cultura lor, muzica, limba;

Activitatea se promovează 10 – 15 minute. Profesorul selectează un fragment muzical din cultura moldovenilor, rușilor, bulgarilor, gagauzilor, romilor, evreilor etc. Putem include și alte fragmente muzicale ce aparțin altor culturi minoritare, culturilor europene sau de pe alt continent. Considerăm necesar ca profesorul să aibă traducere fiecărui cântec și copii destule pentru fiecare elev.

Procedura:

- Alegeți timp mai potrivit la oră de muzică. Spuneți clasei că aveți de gând să ascultați niște fragmente muzicale (sau cântece populare), iar copiii trebuie să ghicească de unde vine melodia sau cântecul original. Dacă profesorul a ales cântece populare, rugați elevii să-și imagineze despre ce poate fi cântecul propus.
- După audierea cântecelor / melodiilor diverse, copiii pot discuta în grupe mici. Profesorul le propune să discute / să răspundă la întrebările afișate pe tablă:
 - Cum crezi, despre ce e cântecul?
 - Ghici, cărui popor îi aparține melodia?
 - Ce visai când ai audiat melodia?
- Dacă profesorul are traducerea cântecului, repartizați copii destule pentru fiecare elev, citiți împreună traducerea și încercați cu copiii să cântați versiunea originală.
- Alegerea fragmentelor muzicale este foarte importantă pentru succesul activității descrise. Credem că este un efect pozitiv, dacă mai întâi copiii vor audia melodia fără cuvinte, iar apoi cântece populare. Nu trebuie de pus accent pe limba / limbajul cântecelor. Melodia aleasă trebuie în primul rând să transmită o atmosferă plăcută, necătând la faptul de ce origine este ea. Profesorul trebuie să

fie pregătit foarte bine, să poată povesti copiilor despre anumite grupuri etnico – culturale, despre valorile și tradițiile poporului dat.

Profesorul trebuie să aibă cunoștințe vaste despre tipul melodiei (fragmentului muzical, dimensiunile ei culturale, cât de populară este melodia / cântecul în țara / plaiul natal.

Activitățile de așa fel tind spre acceptarea și înțelegerea altei culturi, tind spre o educație a relațiilor interpersonale, care implică membrii ai unor culturi diferite la un dialog. Promovarea activităților similare provoacă creșterea eficientă a relațiilor interculturale, mărirea gradului de deschidere, de toleranță, de acceptare a celuilalt, care este diferit. Suntem convinși că diferențele în raport cu celălalt se întind pe mai multe registre: limbă, religie, practici sociale de comunicare, de relaționare, tradiții etc.

Cercetând lucrările lui C. Cucuș, L. Antonesei, M. Rey, P.Gorski, J.B. Banks am observat că domeniile de competență ale lor sunt psihopedagogie socială, pedagogie multiculturală și interculturală, etnopsihologia, educația integrată etc. Am încercat chiar să facem concluzia că în mediul școlar întâlnirea “cu celălalt” trezește două tipuri de reacții contradictorii: curiozitate, interes, implicare – pe de o parte; și teamă, negare, evitare – pe de altă parte. “Valorile înglobate, raportate finalităților educației interculturale – scrie T. Cozma în monografia “O nouă provocare pentru educație: interculturalitatea” – nu se pot realiza de la sine în raporturile interculturale.

Toleranța, deschiderea, acceptarea nu sunt înnăscute, ci se construiesc în personalitățile individuale prin demersuri educaționale sistematice. Pentru a dezvolta valorile sus-numite sigur că e nevoie de niște schimbări globale, în programul școlar și curriculum-ul național. Fiecare profesor trebuie să încerce promovarea educației interculturale la orele sale.

Perspectiva interculturală de concepere a educației poate conduce la atenuarea conflictelor interetnice, care este o problemă foarte serioasă în zilele de azi; și la eradicarea violenței în școală, prin formarea unor comportamente, care sunt analizate și clasificate detaliat de către J. Walker în “Violence et resolution des conflicts a l’ecole” (Consiel de l’Europe, Strasbourg, 1992). Concluziile la care ajungem pot fi alpicate din plin în școala primară. Enumerarea numai a câtorva dintre ele, și anume:

- a) aptitudinea de a comunica (a asculta și a vorbi);
- b) cooperarea și instaurarea încrederii în sânul unui grup sau clase;
- c) respectul de sine și al altora, toleranța față de opiniile diferite;
- d) acceptarea responsabilității altora și a propriului “eu”;
- e) soluționarea problemelor interpersonale;
- f) stăpânirea emoțiilor primare etc.

va fi considerată de noi ca un produs al raporturilor interpersonale (elev – elev; profesor – elev; elev – elev) și al cercetării științelor educației pe teren interdisciplinar complex.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. T. Cozma, O nouă provocare pentru educație: interculturalitate. – Iași, Polirom, 2001.
2. C. Cuciș. Educația. Dimensiunile culturale și interculturale. Iași, Polirom, 2000
3. M. Rey. Identites culturelles et interculturalite en Europe. Geneva, 1997.
4. J. Walker. Violence et resolution des conflits a l'école. Consiel de l'Europe, Strasbourg, 1992.